

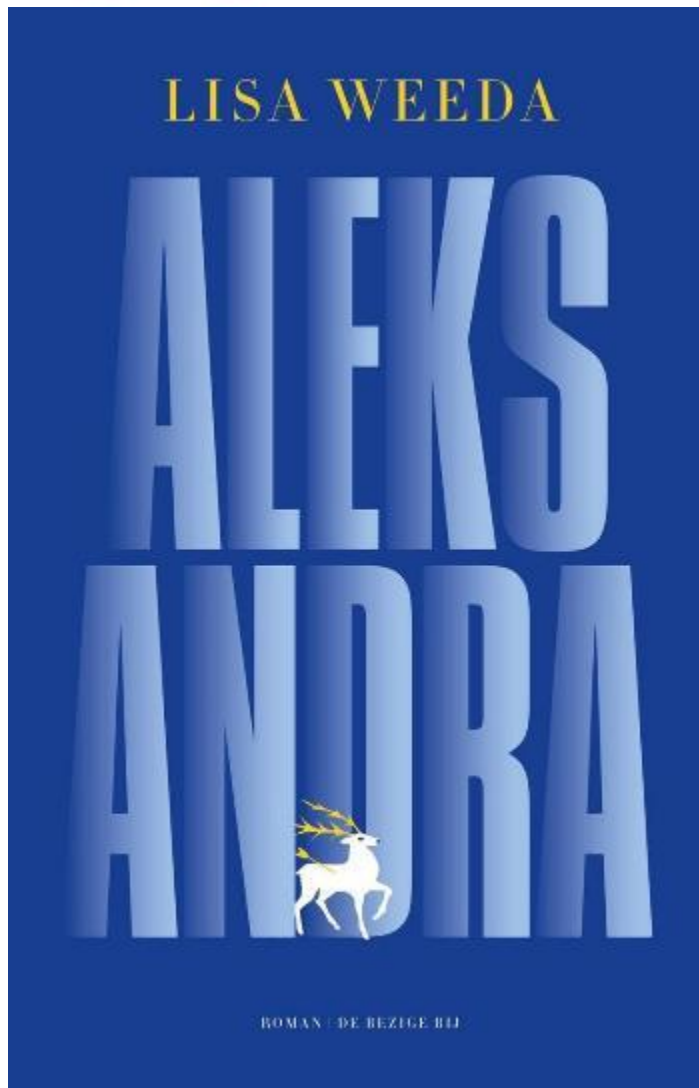
rijksuniversiteit
groningen

faculteit der letteren

22 september 2022

Spraakmakende Boeken

Sander Brouwer

Donbas 2015 - 2022

... er hingen bij ons propagandaposters in het dorp, waarop het Donetsbekken het hart van Rusland werd genoemd (223)

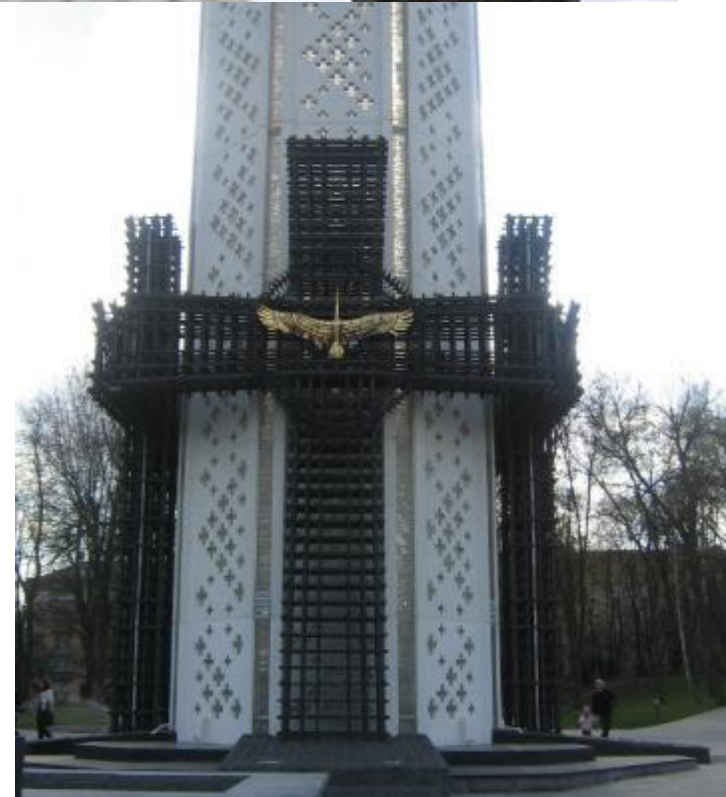
Poster 1921

- Een paar opmerkingen over **literaire** zaken
- Het **paleis** waar Lisa in valt in het begin van het boek
- De **doek** die Lisa's oma heeft geborduurd
- De Don **Kozakken**
- De **herten** met een pijl in hun rug
- Een aantal **achtergronden** van details van de vertelling

Holodomor 1932-1933

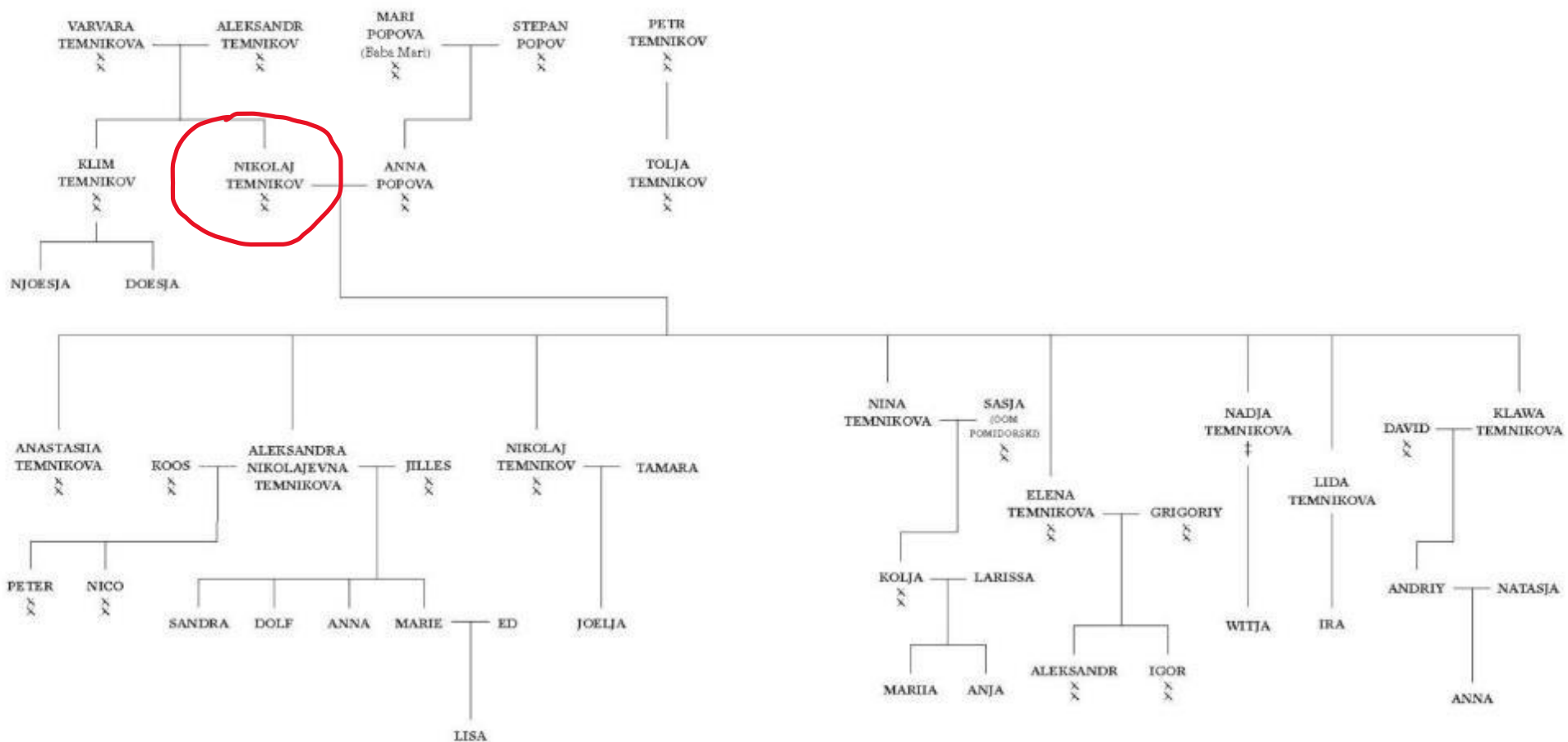

Stamboom

Gabriel Garcia Marquez

Honderd jaar eenzaamheid

Het was alsof God besloten had het vermogen tot verbijstering in al zijn omvang op de proef te stellen en de inwoners van Macondo onafgebroken heen en weer liet slingeren tussen uitgelatenheid en ontgoocheling, tussen twijfel en openbaring, in zulk een extreme vorm dat *niemand meer zeker wist waar de grenzen van de werkelijkheid lagen*. Het was een ingewikkelde *warboel van waarheden en luchtspiegelingen*, die de geest van José Arcadio Buendía onder de kastanjeboom deed stuiptrekken van ongeduld en maakte dat hij zelfs op klaarlichte dag door het hele huis zwierf. Sinds de spoorlijn officieel in gebruik was genomen en de trein regelmatig, op woensdagen om elf uur, arriveerde, en er een primitief houten stationnetje was gebouwd met een schrijftafel, een telefoon en een loket om kaartjes te verkopen, kon je op de straten van Macondo mannen en vrouwen zien die *net deden alsof hun gedrag heel gewoon en gebruikelijk was, maar die in werkelijkheid eerder op circusklanten leken*.

Home > Alle artikelen > Lisa Weeda vertelt waarom ze fictie nodig had om het verhaal van haar Oekraïense familie te vertellen

Lisa Weeda

Oplossen

09-04-22

5 min

8 reacties

Thema

Tags

Fictie

Oekraïne

Lisa Weeda vertelt waarom ze fictie nodig had om het verhaal van haar Oekraïense familie te vertellen

Lisa Weeda was eigenlijk van plan een non-fictieboek te schrijven over haar Oekraïense familiewortels, met veel beschrijvingen van couleur locale en Sovjetarchitectuur. Toen het bijna af was, vond ze het vreselijk en begon ze opnieuw, dit keer niet met de research maar haar verbeelding aan het roer. Pas toen ook haar al lang gestorven familieleden konden meepraten, al dan niet vermomd als een wit hert of gelardeerd door een pratend beeld van Lenin, kon ze het hele verhaal vertellen.

Brede marmeren treden strekken zich uit aan weerszijden van mijn lichaam. Ik kom overeind en ga zo snel ik kan de trap op. De treden zijn zo hoog dat ik sprongen moet maken. Als ik uithijg op een diep bordes zie ik een gigantische toren. Een hysterische verjaardagstaart, een smallere versie van de toren van Babel. Het gevaarte bestaat uit zes grote ronde verdiepingen. Bovenop staat een standbeeld van Lenin. Iedere verdieping is bekleed met zuilen. Erbovenop staan standbeelden: mensen, vijf keer zo groot als ik. Ze dragen vlaggen en marcheren vooruit, ik zie arbeiders en kinderen, kolchozmeisjes, jongens met beitels en hamers in hun hand. Ze dragen tweedelige werkpakken, tuinbroeken, schorten over jurken, hoofddoeken en petten. Lenin maakt bijna een kwart van het gebouw uit en wijst de verte in, richting het checkpoint in Oekraïne, richting het Westen (24)

Het gewelfde plafond en de muren staan vol fresco's: mensen met rode vlaggen in de hand, kinderen in witte pakjes met rode strikken om hun nek. Ze lopen in parades over boulevards, net zo breed als de zesbaansweg die midden door Kyiv loopt en waar militaire parades worden gehouden op 9 mei. De hoeken van het plafond zijn versierd met hamers en sikkels, ik zie rode sterren, gouden omlijstingen en stenen banieren. (26)

Paleis van de Sovjets

Ontwerp Boris Iofan

1932-1933

Aangevuld Vl. Sjtsjoeko
en Vl. Helfreich
Hoogte 415 meter
(Empire State 380 m.)

Ze maakten het niet af, dat paleis. Jarenlang lag er een grote modderpoel midden in Moskou, meer niet (149)

Ik sta in een gigantisch, rond zwembad (...). Is dit het zwembad dat zeven jaar na de dood van Stalin werd gebouwd? (332)

Christus Verlosser Kerk

(heropend 31 december 1999)

Marc Jansen

*De toekomst
die nooit kwam*

Hoe Rusland worstelt
met zijn verleden

Dit paleis bestaat niet. Of, eigenlijk, het had moeten bestaan, maar het is gebleven bij een papieren droom van de leiders van je oma's geboorteland. Het had het hoofdkwartier voor de wereldrevolutie moeten worden. (...) Het moest een plek zijn voor congressen van de volkscommissarissen. (...) Er zouden grote kantines en eetzaal zijn, een restaurant speciaal voor de leiders van de Unie. Buiten zou het plein zo groot zijn dat er massademonstraties plaats konden vinden, optochten, parades. (30-31)

Dit is niet meer dan een gat in de tijd voor dromen die nooit werkelijkheid zijn geworden. (151)

De randen zijn versierd met bloemenpatronen in de kleuren blauw, rood en zwart. (..) ‘Zie je deze lijn, die waar de naam Kolja boven staat, de lijn die stopt in 2015? Mijn mesjogge oma vroeg me deze doek naar zijn graf te brengen om de tijd te dichten. Anders is hij verloren.’ (12-13)

Aleksandra (...) zei: ‘Breng Kolja naar de overkant.’ (...) Ze stuurde me om [Kolja] te helpen oversteken.” (27)

‘Het was er altijd, het zwart en rood,’ zei Aleksandra me de dag voor ik op weg ging naar Oekraïne, naar het graf van Kolja. ‘Met de doek die Baba Mari in mijn koffer stopte, op die ijskoude novemberdag in 1942, toen ik in Vorosjylovhrad in de trein naar Duitsland werd gezet, trokken het rood en het zwart met me mee. De doek die ik je meegeef is een vloek en een zegen. Je familie is altijd verbonden geweest door al dat rood en zwart. Door leven en dood, door de lijnen die doorlopen, in elkaar overvloeien, tegen elkaar aan botsen, van elkaar weg bewegen en nieuwe lijnen laten ontstaan. Als er te veel zwart is, trekken we naar elkaar toe en rouwen we. Als het rood is, lachen en zingen we, omarmen we elkaar en dansen we. In het leven van een Temnikov bewegen het zwart en het rood bijna altijd tegelijk. (33-34)

119: ‘Rood voor de liefde en zwart voor het verdriet.’

Roesjník

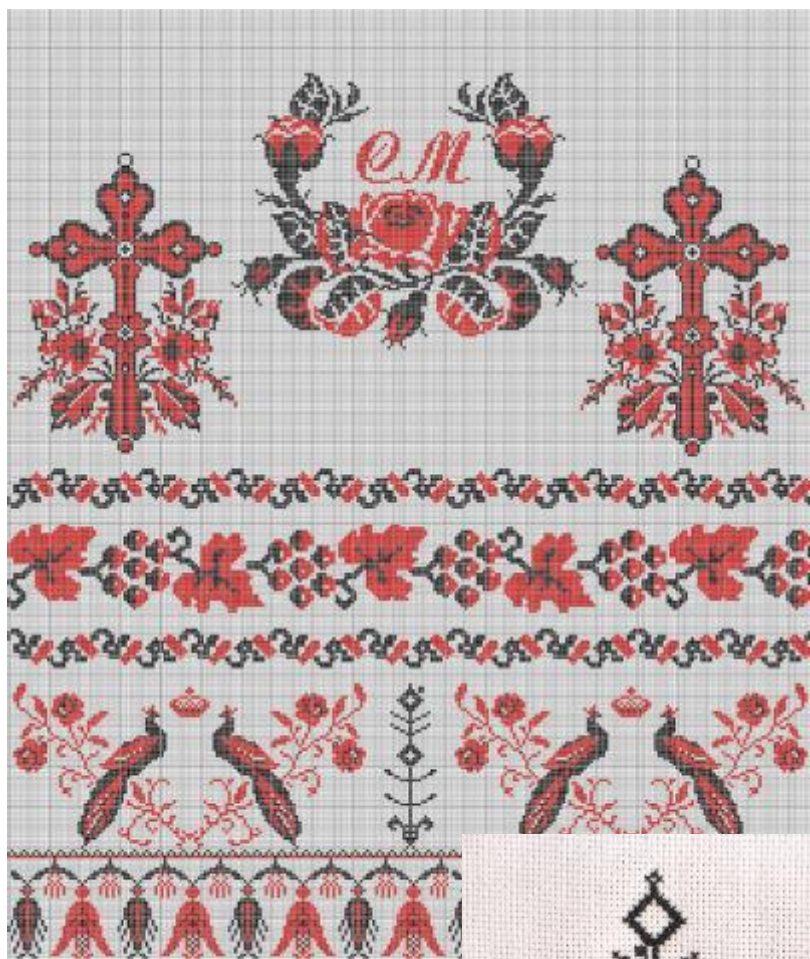
Donetsk Loehansk

Gezin bruid

Eén oudere broer

Geen zussen

Vader en moeder nog in leven

Grootouders bruid

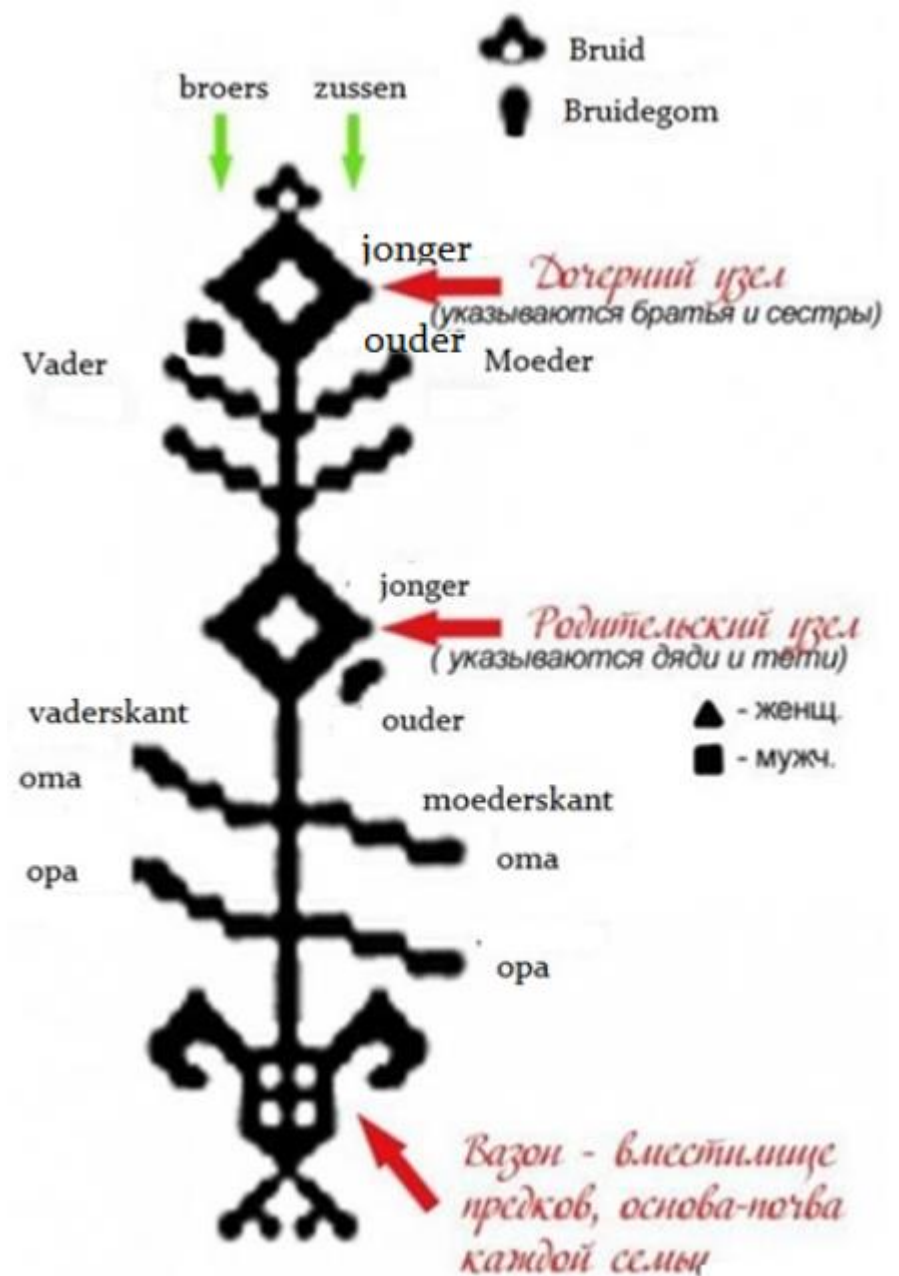
Opa en oma vaderskant nog in leven

Opa en oma moederskant overleden

Oma heeft een oudere zus

Gestileerde vaas

Symbool voor overige voorouders

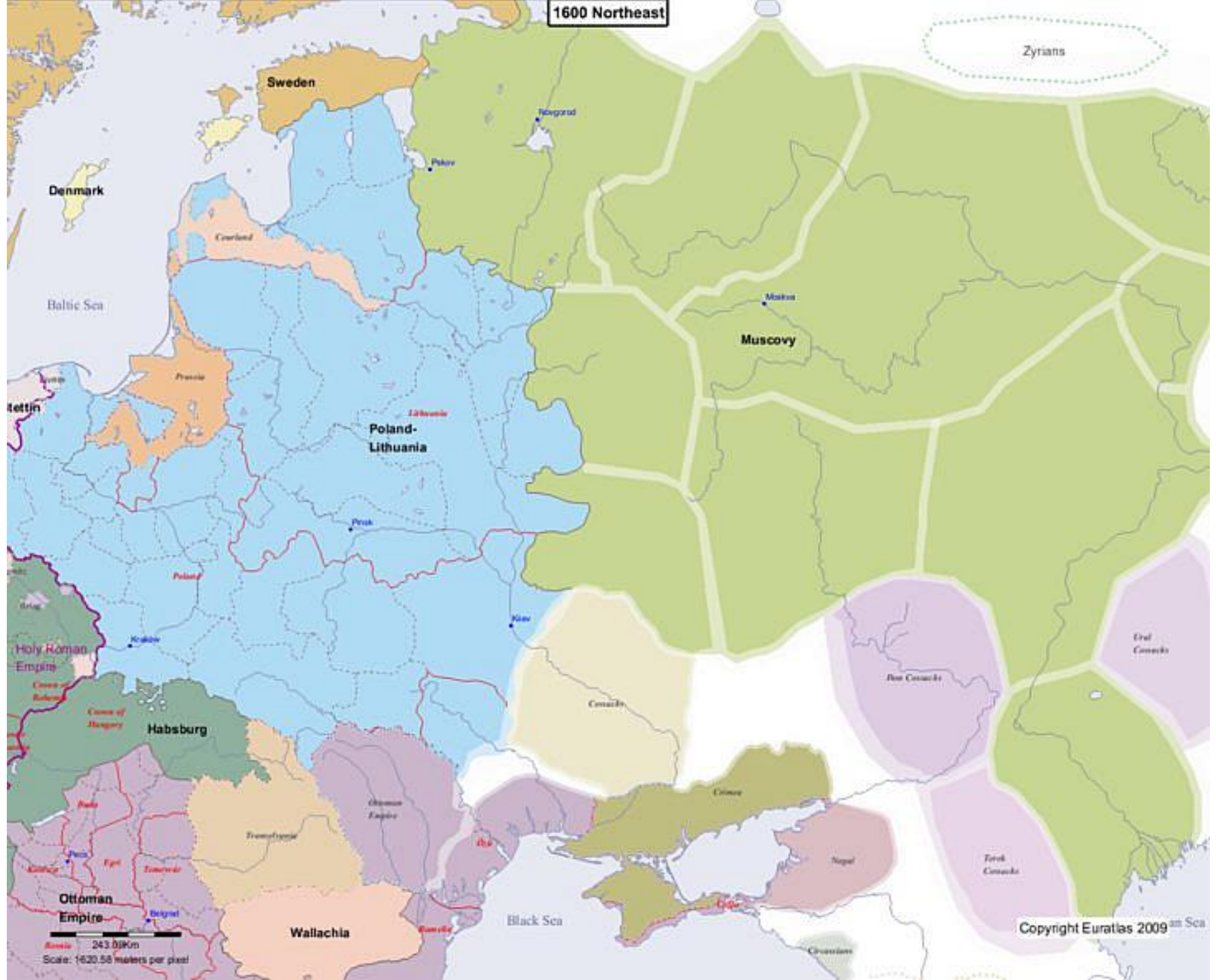
1600bigfont

401.02km
Scale: 3073.49 meters per pixel

Copyright Euratlas 2009

1600 Northeast

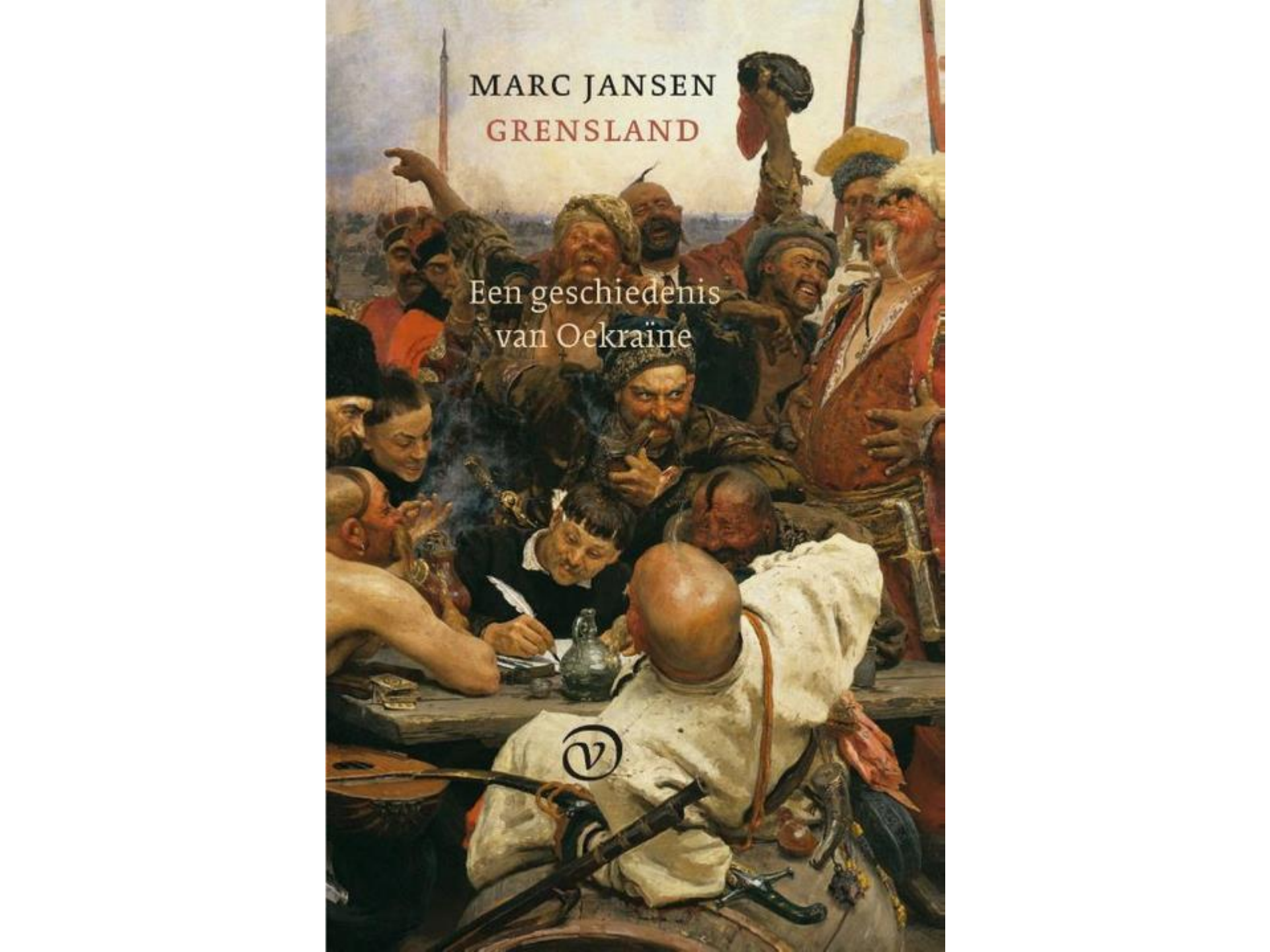

І покажем, що ми, браття, козацького роду!

**EN WIJ ZULLEN TONEN DAT WIJ, BROEDERS, VAN HET
GESLACHT DER KOZAKKEN ZIJN**

Ilja Repin *De Kozakken van Zaporozje schrijven een brief aan de Turkse sultan* (1891)
/Zaporizja

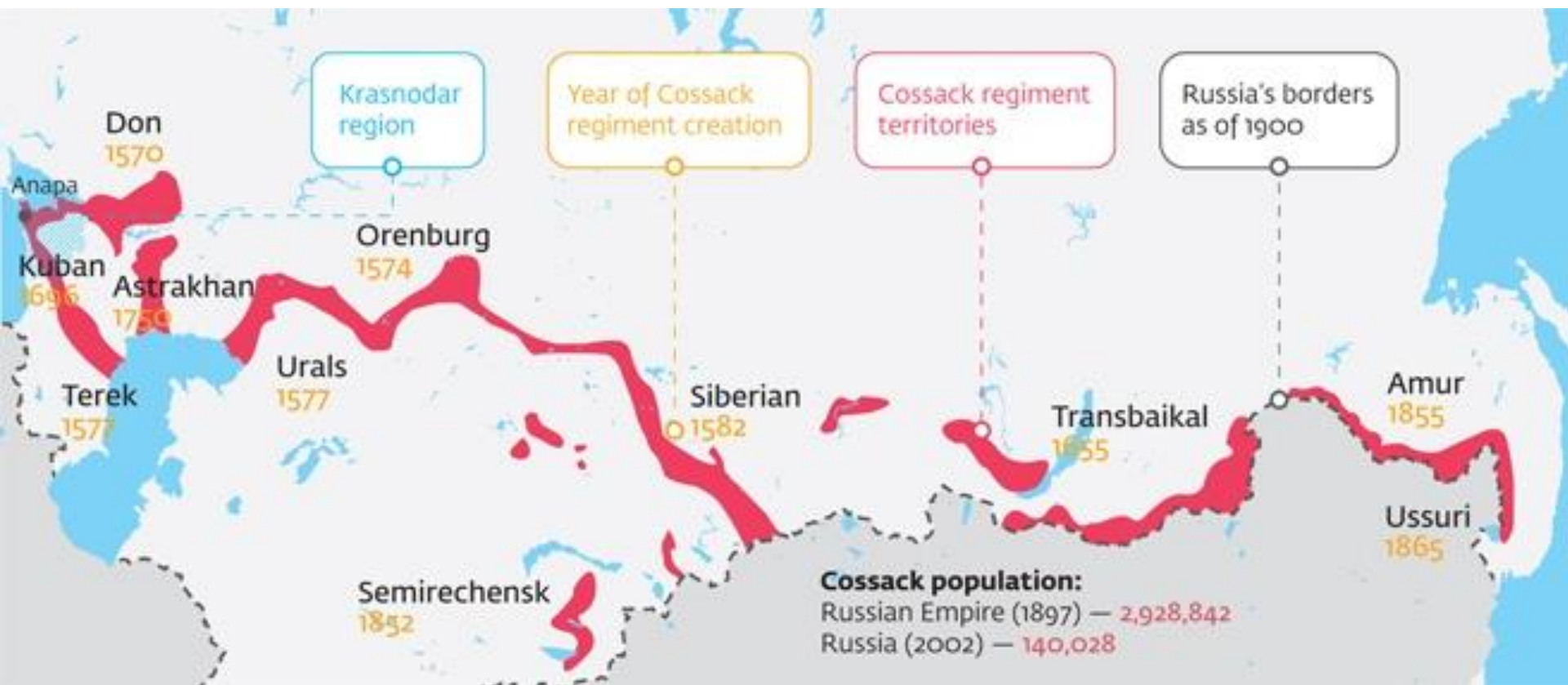

MARC JANSEN
GRENSLAND

Een geschiedenis
van Oekraïne

Beleg van Deventer Nov 1813 – April 1814

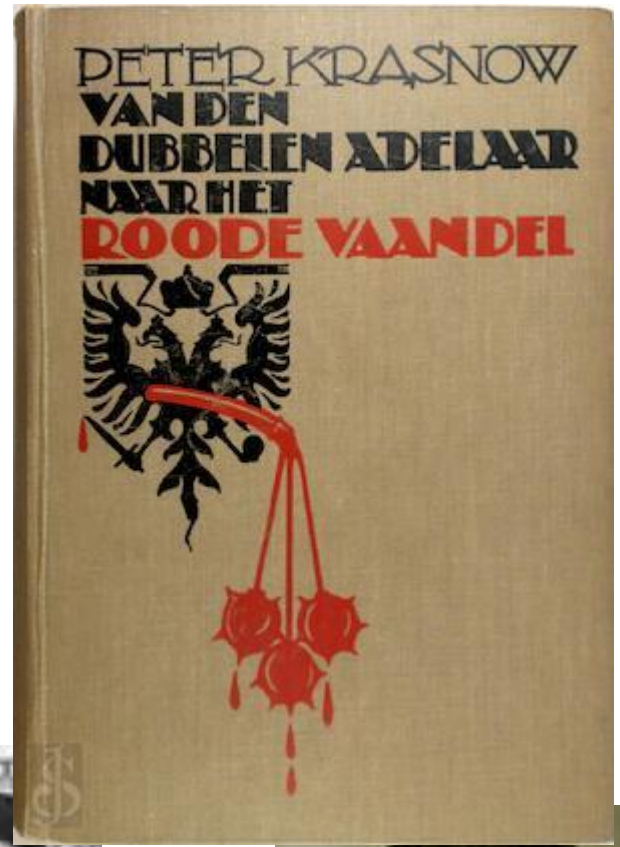

“Kozak, sta je aan onze kant of aan die van hen?” (1920)

(rechts:
‘De Entente en de schulden van de tsaar, de Poolse Pan, Wrangel, de generaal, de grootgrondbezitter)

**КАЗАК,
ТЫ С КЕМ?
С НАМИ ИЛИ С НИМИ?**

Rus, Oekraïner, hij en ik waren vooral Don Kozak. Mijn broer Klim en zijn vrienden hadden het al snel gehad met het land van na de revolutie. Eerst had het best beloftevol geleken, maar er was weinig vrijheid en al helemaal geen plek voor inspraak. Voor ons, Don Kozakken, was er weinig ruimte. Wij bewogen te vrij, dus waren we gevaarlijk. (...) Ze roeiden ons uit. Stelselmatig. Daarna kwam Stalin er nog overheen met zijn vijfjarenplan. (...) Toen de Duitsers in de zomer van 1942 optrokken richting de Don, was er hoop te lezen op zijn gezicht. “Misschien worden we wel bevrijd,” fluisterde hij op een nacht tegen mij. (...) De Duitse soldaten werden in sommige dorpen met bloemenhagen, brood, boter en zout onthaald etc. (56-58)

2014

Sotsji

Donbas

te dikke doek en een even grote leren lap meegenomen.
Anna legde ze een voor een over de machine heen.'

Het glimmende gouden plafond van de ontvangsthal
wordt met elk verhaal van Nikolaj lelijker. Als mijn fa-

(de herten zeggen:) ‘We willen weten hoe het onze Don Kozakken-nazaten vergaat.’(47) Rusland, het land waar wij, Don Kozakken, vroeger voor werkten, waar onze vaders deel van uitmaakten in een eindeloze rits gevechten: de Grote Noordelijke Oorlog, de Zevenjarige Oorlog, de Krimoorlog, de napoleontische oorlogen, de Kaukasusoorlog, wat Russisch-Perzische oorlogen, Russisch-Turkse oorlogen en de Eerste Wereldoorlog. Wie stierf, werd een hert met een gouden gewei, een witte vacht en een gouden pijl in de rug. We werden het symbool dat we in ons leven als insigne op onze borst droegen. ‘Dit hert is niet dood,’ zeiden we tegen elkaar, ‘maar het gaat ook niet echt goed met dat dier. (48)

Zijn ogen, wijd open, keken naar de pikzwarte hemel. Er verschenen drie witte herten met gouden geweien en een gouden pijl in de rug. Ze keken naar mij (...) Ik schrok me dood. Ik had de herten lang niet gezien, alleen toen ik nog heel klein was. (112)

Op de plek waar een traan over zijn wang schiet, verandert zijn huid in een witte vacht. Als hij nog een traan laat, groeit er een gouden gewei uit zijn kruin. Plots staat er een hert tegenover me. (151)

‘Word jij dit omdat je een Don Kozak bent?’

‘Mijn vader werd dit, mijn broer, mijn ooms, mijn moeder. Ik zag het ze doen toen ik een kind was. Mijn moeder nam me mee op haar paard en liet me zien dat de velden vol Don Kozakken-voorouders waren. In de vorm van herten bewogen ze altijd om ons heen. Als kind sliepen ze naast mijn bed; als er iets verschrikkelijks stond te gebeuren, kondigden ze het aan, waakten ze over ons. Baba en Anna leerde ik de beesten te roepen. Toen ik hier een tijd was, als ik boos was of huilde, begon het bij mij ook te gebeuren. Heel kort, het leek op ijlen, op flauwvallen, ik voelde eerst alleen maar schokken. Er zijn amper spiegels hier, ik zag mijn nieuwe gedaante soms vluchtig in een ruit. (222-223)

Als teken van kracht borduurde ik een wit Don Kozakken-hert in de binnenzak van zijn legerjas. (...) “Voor de goede zaak,” zei Tolja tegen me, toen hij de jas paste en het hert ontdekte. (175)

‘Heb ik je eigenlijk verteld over de herten die je vader hiernaartoe bracht, toen hij bij ons kwam wonen?’ vraagt Baba. (...) ‘Een cadeau van zijn oom Matvej. Je vader heeft er een paar achtergelaten toen hij, Nastja en mama naar de stad gingen. Zie je ze lopen?’ Ze maakt een golvende beweging met haar rechterhand. Voor haar verschijnt een wit hert. Het heeft een gouden gewei, gouden hoeven en een gouden pijl in de rug. Baba klikt met haar tong. Het hert loopt naar de rand van het veld en maakt een rondje om de sloomste brigadier van het stel. Het hert draait en draait tot de brigadier zijn evenwicht verliest en uitglijdt in de modder.

‘Wonderlijke beesten,’ fluistert Baba. Aleksandra kijkt naar het dier, dat met eenzelfde klik van haar oma direct terugkomt.

‘Ze zijn er niet altijd, alleen in geval van nood. Na sommige gebeurtenissen moeten ze jaren op krachten komen, heeft je vader me gezegd. Soms kunnen ze ook niet helpen, zoals met de boerderij. Dat is te groot.’ (200)

In de verte ziet ze Nastja in de open kist liggen (...) Als ze bijna bij haar zus is en iets tegen haar wil zeggen, versperren drie witte herten haar de weg. In hun rug steekt een gouden pijl, die oplicht als een lantaarn. (... de herten knielen) In een cirkel gaan ze om Nastja heen zitten. Twee van de herten kijken naar de pijl in hun rug, die een warme gloed uitstraalt. (...) Dan komt Nastja overeind in de kist (...) Ze klikt met haar tong en gebaart de herten op te staan. Ze klimt voorzichtig uit de kist en aait de nekken van de dieren. Bij een klimt ze op de rug. Als ze op het dier zit zwaait ze (...) ... de herten zijn te vlug. Ze zetten een sprint in en verdwijnen uit het zicht. Als Aleksandra in de ochtend naar het lichaam van haar zus kijkt, zitten de drie herten om de kist (248-250)

‘Hij trok de deur van de ontvangsthal open en liep die rood-zwarte massa in.’ (233)

Er is niets zien behalve brede zwart-rode linten die cirkels maken om het Paleis. (151)

Naast me liggen twee witte herten, met gouden hoeven en geweien, pijlen in hun rug. Als ze hun koppen bewegen, schitteren die in de zon. Nu pas zie ik dat er zonnebloemen tussen het graan groeien. (346)

Hun silhouetten vervlieden op de dunne lijn tussen de helblauwe lucht en het geel van het veld. (347)

“Een hert getroffen door een pijl”

“Zegel van het Don-leger”

1918-1919

“Verwond, maar niet verslagen”

332. Een gewondt Hert dat zeker kruid eet om te genezen.

ПРИРОДА ПРЕВОСХОДИ ХИТРОСТИ.

Natura prestat arte. Il trouve lui-même son remede. Trova da se medo il suo rimedio. Halla de si mismo su remedio. Een hert zelfs zijn remedien. He finds his own remedy. Natur gehet über kunst.

427. Een gewondte Leeuw van een Hond gebeeten.

ΧΟΤΑ ΡΑΝΕ ΝΕΠΟΔΑΜΙΑ.

Nec cæsus cedam. *Tout blessé que se suis, je ne me rendrai pas.* An-
 corche ferito non mi renderò mai. *Aunque sea herido no me rendirè.* Hoe-
 wel ik gewond ben / zal ik my niet opgeeven. Tho' I am wounded
 I'lle not surrender my self. Ob ich schon verwundet bin / wil ich mich doch nicht
 ergeben.

‘Het is een verwarrend verhaal’ zegt Doesja zacht tegen mijn oma, bang om Baba Mari boos te maken, ‘hier, moet je horen. Een jongen wordt opeens een vliegtuig en een koe verspert hem de weg. Dat heeft toch helemaal niks met elkaar te maken?’

Ze wijst op een bladzijde. ‘Hier, moet je horen: Michail rende achter Vasko aan, de weg af, langs het trottoir, hij riep: “zoo-zoo-zoo! Ik ben Michail niet meer! Let op, wees voorzichtig! Ik ben Michail niet meer! Ik ben een Sovjetvliegtuig!”’

Aleksandra leest de zin nog eens.

‘Ik ben een Sovjetvliegtuig,’ fluistert ze.

‘Ik snap er niks van,’ moppert Doesja, ‘die Michail ziet dingen die er niet zijn.’

Aleksandra denkt aan de herten van Baba, maar zegt niets. ‘Sasja, hoe dan? Hoe kan je nou een vliegtuig worden. (243)

Daniil Charms, 'Het Spel' (1930)

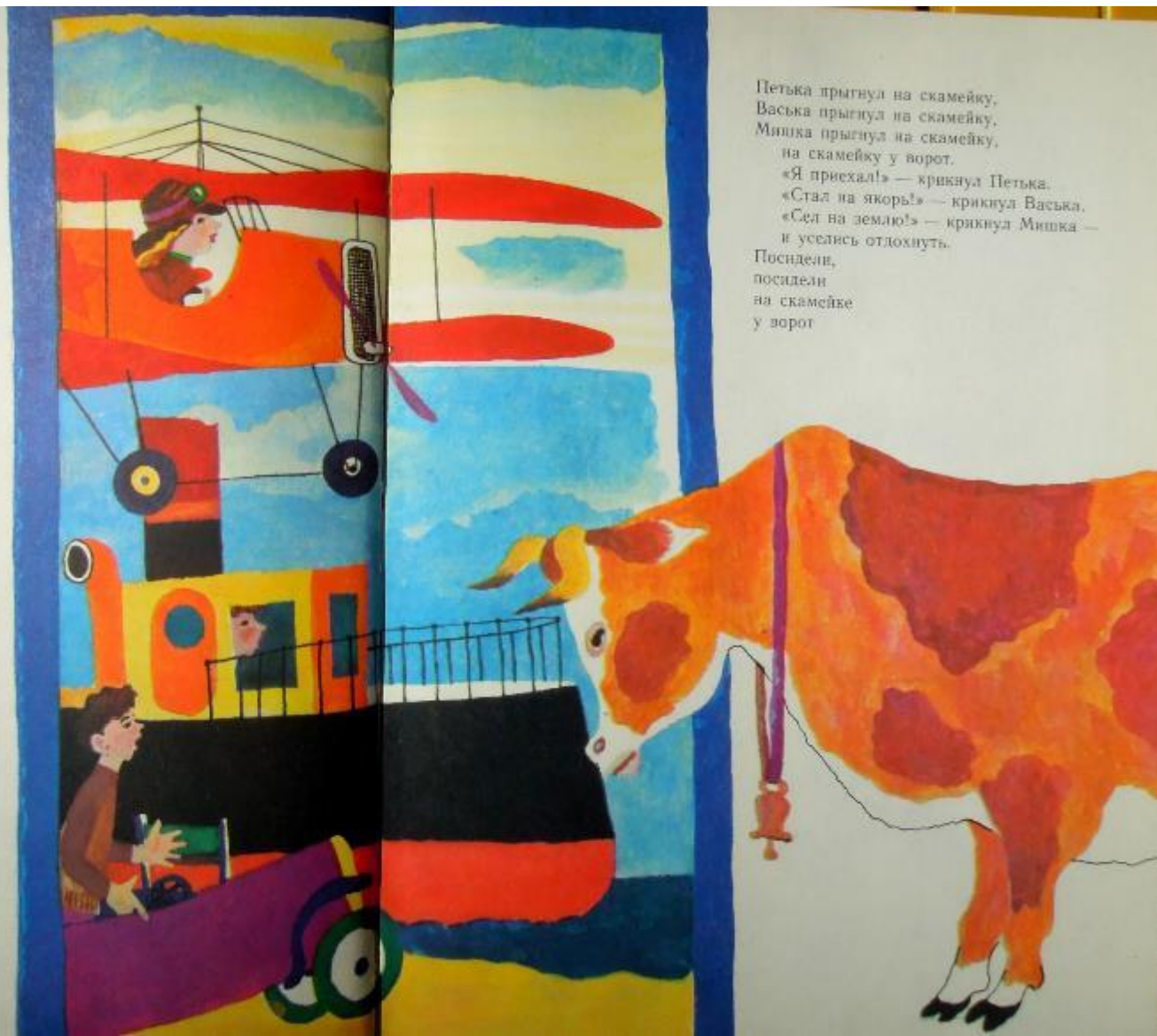
Я теперь уже не Мишка,
берегитесь!
берегитесь!
Я теперь уже не Мишка,
и советский самолёт.

Шла корова по дороге,
по дороге,
по лавеле,
шла коропа
по лавели
и мычала:
«Му-му-му!»

Настоящая корова
с настоящими
рогами
шла навстречу по дороге,
всю дорогу заняла.

«Эй, корова,
ты, корова,
не ходи сюда, корова,
не ходи ты по дороге,
не ходи ты по пути».
«Берегитесь!» — крикнул Мишка.
«Сторожитесь!» — крикнул
Васька.
«Разойдитесь!» — крикнул
Петька —
и корова отошла.

Добежали,
добежали
до скамейки
у ворот
пароход
с автомобилем
и советский самолёт,
самолёт
с автомобилем
и почтовый пароход.

Петька прыгнул на скамейку,
Васька прыгнул на скамейку,
Мишка прыгнул на скамейку,
на скамейку у ворот.
«Я приехал!» — крикнул Петька.
«Стал на якорь!» — крикнул Васька.
«Сел на землю!» — крикнул Мишка —
и уселись отдохнуть.

Посидели,
посидели
на скамейке
у ворот

Het Laatste Oordeel Sint Josaphat-kathedraal, Tsjervonograd, 2017

БОЯЗЛИВИХ, ЛЕГКОЗЕРНИХ, І МЕРЗКИХ, І УБИВЦІВ, І РОЗПУСНИХ, І ЧАРІВНИКІВ, І ІДОЛОПОКЛОННИКІВ, І ВСІХ ЛЖЕЦІВ - НАДІЛ
ІХНИЙ В ОЗЕРІ, ЩО ГОРИТЬ ОГНЕМ І СІРКОЮ... ВД. 24 (В)

